

Тема: Середньовіччя як доба, її хронологічні межі й специфіка в історії європейських і східних літератур. Вплив релігії, філософії на літературу і культуру в добу Середньовіччя

Мета: розвиток компетентностей

предметних і комунікативних: знання поняття **Середньовіччя** та хронологічних меж доби, родів і жанрів середньовічної літератури; уміння переказувати прочитаний / почутий текст / медіатекст, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях тексту; уміння відповідати на запитання до почутого / прочитаного тексту, формулювати уточнювальні запитання для розуміння прочитаного / почутого, розкривати історичний і культурний контекст розвитку літератури, вплив релігії та філософії на літературу Середньовіччя;

ключових: уміння визначати головну і другорядну інформацію в тексті; відтворювати зміст прочитаного у вигляді тез, візуалізувати інформацію; брати участь у груповій комунікації.

Обладнання: підручники, зошити, ПК, презентація.

Тип уроку: урок формування нових знань, умінь та навичок.

Зміст уроку

I. Актуалізація знань

Фронтальне опитування.

- Назвіть характерні риси античної культури.
- Які роди літератури були започатковані в добу Античності?
- Що характерно для епічного стилю античних творів?
- Чому з'явився поділ на лірику, епос і драму?

Хвилинка творчості. Створіть уявний портрет доби Античності або колаж на тему. Які кольори будуть переважати на вашій картині? Чому?

II. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми уроку. Визначення очікуваних результатів відповідно до орієнтирів навчальної програми.

Вступне слово вчителя. Середні віки – важливий етап у розвитку культури та літератури в історії людства. Іноді Середньовіччя змальовують темними фарбами. Але кольори середніх віків барвисті і досить неординарні. Беззаперечно, значний вплив на розвиток цього періоду має релігія: на Сході – буддизм, мусульманство, на Заході – християнство. Але це також доба традицій і новаторства, заперечення і змін, наслідування та засвоєння надбань минулого, виникнення нового мистецтва.

Мотиваційна бесіда (за матеріалом підручника на с. 80). У добу Середньовіччя проявляється особлива увага до внутрішнього стану людини, що відкрило в ній багатство, глибину і палкість душевних поривань, які, на думку середньовічних філософів, освячені Богом. Поміркуйте, чому пізнання власного «Я» є дуже важливим.

III. Сприйняття і засвоєння матеріалу

Перегляд відеофрагментів фільму «Повна історія лицарства: феодалі, турніри, гроші» (канал «Історія На Карті»):

https://drive.google.com/file/d/1W2D0ecJCaAz2-5t3b62sfWCkfUL8Iua3/view?usp=drive_link

Розповідь вчителя з елементами бесіди. Термін «Середні віки» (Середньовіччя) придумали в XV столітті італійські гуманісти. Так вони називали епоху, що відокремлювала від них часи класичної стародавності – Античність. Щодо визначення хронологічних меж цієї епохи є різні думки. Найпоширеніша версія: початок – V століття (загибель Римської імперії), кінець доби найчастіше визначають за датою падіння Візантії в XV столітті. Іноді завершення доби Середньовіччя пов'язують із новітніми географічними відкриттями, навіть з винаходом книгодрукування Гутенбергом. Суперечки тривають, оскільки наступна епоха Відродження в різних країнах почалася в різний час.

Розгляньте таблицю на с. 81 підручника.

– Чому, на вашу думку, саме ці події ми можемо вважати початком та кінцем нової доби?

Особливості світогляду людини Середньовіччя, її культури та літератури.

В основі системи цінностей середньовічної людини лежить релігійна ідея, спрямованість до Бога – теоцентризм. Уся культура європейського середньовіччя була сформована християнством, яке мало тотальний вплив на все духовне життя людей, бо майже всі сторони життя визначалися релігією. На Сході подібний вплив мав іслам. В античну добу було циклічне уявлення про час, світ уявлявся вічним. Християнство принесло уявлення про лінійний час – рух від створення світу до його загибелі, Страшного Суду. В античній культурі людина була чи не центром світобудови, а її можливості вважалися безмежними. Сама людина вважалася досконалою від природи. У часи середньовіччя з'явилося двоїсте уявлення: людина як вінець творіння Бога (по образу й подоби), але також вона гріхозна (первородний гріх). Мистецтво тоді прагнуло зміцнити релігійний світогляд, тому в центрі уявлень про світ – ідея Бога. Небесний світ – головний, вічний, незмінний. Земне життя людини коротке, загробне – вічне. Земні страждання – це шлях до вічного блаженства. Тому проповідували подвижництво, аскетизм, жертвність. Змінилися й моральні пріоритети. В античності головно цінувалася громадянська доблесть. В епоху Середньовіччя – віра й вірність: безмежна віра і вірність Богові, вірність феодалові, васальна вірність своєму сюзеренові.

IV. Формування знань, умінь, навичок, компетенцій

Робота в групах. Представлення культурних здобутків різних регіонів.

Практична робота з робочим аркушем. Заповнення порівняльної таблиці «Доба Середньовіччя в історії та літературі».

	Захід	Схід
Спільне	1. Формування нових держав і національних мов. 2. Релігія – основа життя середньовічної людини, завдяки чому сформувалася теоцентрична (від грец. theos – бог) картина світу, де центральне місце	

	посідала не людина, а Бог. 3. «Королевою» літератури стає поезія	
Відмінне	1. Визначальна роль християнської релігії і церкви у всіх галузях суспільного і культурного життя. 2. Латина в Західній Європі стає мовою міжнародного спілкування, виникають національні мови, що розділяють національні літератури	1. Утвердження ісламу – на Близькому й Середньому Сході; буддизму – у країнах Південної Азії й Далекого Сходу. 2. Об'єднувальна роль китайської мови на Далекому Сході, мова фарсі – в персько-таджицькій поезії
	Поділ літератури на релігійну, лицарську та міську, кожна з яких мала свою філософську основу.	Літературу не ділили на види, але вона була тісно пов'язана з релігією та філософією (ісламом, буддизмом, конфуціанством, і даосизмом).
	Популярність релігійної літератури, лицарської літератури, народного героїчного епосу, куртуазної поезії (творчість трубадурів), поезії вагантів, міської літератури серед певних верств суспільства	Поширення літератури, особливо поезії, серед усіх прошарків населення

Висновки. Попри значну територіальну віддаленість, етнічну відмінність різних народів та їхньої художньої творчості, для світової літератури часів середньовіччя характерна подібність ідей і бажань, етичних та естетичних прагнень, систем жанрів. Спорідненість літератур виявляється в уявленнях різних народів про світ, боротьбу добра і зла, у пошуках відповіді на питання про призначення людини.

Літературний аукціон. Учні визначають до якого виду та жанру відноситься прослуханий уривок із твору (назви творів та визначення жанру подано на окремих картках).

– «Як увійшов Трістан у сьомий рік і треба було забрати хлопчика з-під жіночої опіки, Рогальт доручив виховання його мудрому навчителеві, славному конюшому Горвеналу. За невеликий час навчив його Горвеналь усього, що належить знати баронам».

(Лицарський роман «Трістан та Ізольда»)

– «Святе для ченця майже кожного дня
 Опісля обіду грання та гульня.
 Ні яструб не може, ба навіть нирець
 Так спритно ширяти, як може ченець».

(«Країна Кокань». Фаблію, XVIII ст.)

– «Амвросій, єдиний, хто вижив з римлян, який став королем після Вортигерна, переміг самовпевнених варварів із міцною допомогою Артура. Це той Артур, про якого британці розповідають багато казок, навіть у наші часи, людина, безумовно, гідна шани».

(«Хроніки королів Англії», 1128 р.)

– «Тоді отроковиця Катерина, узявши святу ікону, повернулася додому і вночі, усамітнівшись в кімнаті своїй, почала молитися так, як навчив її старець. Під час тривалої молитви Катерина заснула від втоми й побачила у видінні Царицю Небесну».

(«Житіє святої Катерини»)

– Геть книжки виснажливі!
 Годі нам учитися!
 Юні нерозважливий
 Личить веселитися!
 А до знань на схилі віку

Можна причаститися!

(Лірика вагантів)

– «Я довіряю вам Зигфрідове життя. Знайте: коли він купався у драконовій крові, на нього впав липовий листок і прилип між лопатками. В цьому місці його тіло не вкрилося рогом. Тому я боюся, щоб туди не влучило вістря списа. Листок був великий, і вістря може дістати до серця! Звіряю вам це, як найбільшу таємницю, і сподіваюся, що ви завжди будете вірним нам!»

(Німецький героїчний епос «Пісня про Нібелунгів»)

V. Закріплення матеріалу, узагальнення та корекція знань

Заповнення узагальнюючих таблиць робочого аркуша (по групах) та взаємообмін результатами.

Бесіда.

- Назвіть хронологічні межі доби Середньовіччя. Які періоди має ця доба?
- Коли і завдяки чому доба отримала назву «Середньовіччя»?
- Які чинники впливали на формування культури доби Середньовіччя?
- Чим характерна ця доба на Сході й Заході?
- Назвіть жанри релігійної, народної та куртуазної літератури.
- Як доба Середньовіччя вплинула на культуру і продовжує впливати надалі?

Оберіть позицію. Висловіть свою думку щодо питання, заповнюючи відповідну колонку.

Чи можна назвати Середні віки темними?

так	частково	ні
-----	----------	----

Письмово виконайте завдання 6 робочого аркуша. Чому Середні віки називають епохою темряви і світла? Наведіть аргументи для кожного із цих визначень.

Темні прояви доби	Світлі моменти епохи
-------------------	----------------------

Інтерактивні вправи. Середньовіччя. Характеристика періодів:
<https://learningapps.org/display?v=p3gcimou324>
Кросворд «Доба Середньовіччя в особах і явищах»:
<https://learningapps.org/display?v=pb4gg5x3324>

VI. Підбиття підсумків

Мікрофон. Чи потрібно вивчати літературу Середньовіччя? Що я очікую від уроків за цією темою?

Працюємо вдома

Опрацюйте матеріал підручника і виконайте завдання на с. 91.

1. Створіть стрічку часу на тему «Середньовіччя» в робочому зошиті / аркуші або скористайтесь візуальними редакторами, онлайн-сервісами, ШІ.

2. Складіть сенкан або «гроно знань» на тему «Середньовіччя».

3. Підготуйте мініповідомлення про культуру доби Середньовіччя (на вибір).

А Великі географічні відкриття.

Б Побут середньовічної людини.

В Наукові й технологічні відкриття та винаходи Середньовіччя, які змінили світ.